

УДК 334.732.2
DOI: 10.37128/2411-4413-2023-1-2

**ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ
ФУНКЦІОНУВАННЯ
КРЕДИТНИХ
СПЛОК В УКРАЇНІ**

АНТОНЮК О.І.,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри обліку, аудиту та фінансів*

ШЕВЧУК Я.В.,
*доктор економічних наук, професор
кафедри обліку, аудиту та фінансів,
Університет економіки і підприємництва
(м. Хмельницький)*

У статті розглядаються теоретичні та практичні засади функціонування кредитних спілок в Україні на сучасному етапі. Проаналізовано науково-методичні підходи до визначення економічної категорії «кредитна кооперація». Визначено, що в Україні кредитна кооперація функціонує у вигляді кредитних спілок. Узагальнено визначення кредитної спілки як неприбуткової організації, яка заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах для задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг коштом об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Досліджено вплив кредитної кооперації на розвиток суб'єктів господарювання на рівні соціального благополуччя населення та національної економіки загалом. Встановлено, що кредитні спілки належать до високоризикових фінансових установ, оскільки оперують коштами громадян. Вони посідають особливе місце серед більшості фінансових посередників, які функціонують на ринку фінансових послуг України.

Доведено, що відмінність кредитних спілок і, водночас, їхня перевага серед інших фінансово-кредитних установ полягає у можливості акумулювати дешеві грошові ресурси, використовувати їх на розвиток бізнесових потреб та на нарощення споживчого попиту. Визначено вплив військово-політичної кризи на роботу небанківського сектору економіки, зокрема на кредитну кооперацію. Проаналізовано фінансові показники кредитних спілок в Україні та стверджено, що ці показники погіршуються з 2018 року. Здійснено ретроспективну оцінку суб'єктивних та об'єктивних чинників впливу на функціонування кредитних спілок, а також окреслено проблеми та перспективи їх розвитку. Перераховано низку проблем, розв'язання яких дозволить повернути кредитні спілки в Україні в ефективний напрям розвитку. Визначено, що запровадження системи контролю за діяльністю кредитних спілок, введення жорстких нормативів та вимог щодо достатності власного капіталу сприятимуть розвитку зазначеного сегменту ринку фінансових послуг. Запропоновано розв'язати проблеми функціонування кредитних спілок як професійних організацій шляхом централізації їхніх функцій. Мета такого реформування – здешевлення їхньої діяльності, створення накопичувальних фондів для розвитку та просвітництва.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, кредитна спілка, кредитна кооперація, Національний банк України, кредитування, фінансовий ринок, фінансові ресурси.

Табл.: 1. **Рис.:** 2. **Літ.:** 9.

**PROBLEMS AND PROSPECTS OF FUNCTIONING OF CREDIT
UNIONS IN UKRAINE**

ANTONIUK Oksana,
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
of the Department of Accounting, Auditing and Finance*

SHEVCHUK Yaroslav,
*Doctor of Economic Sciences, Professor
of the Department of Accounting, Auditing and Finance,
University of Economics and Entrepreneurship
(Khmelnyskyi)*

The article examines the theoretical and practical principles of the functioning of credit unions in Ukraine at the current stage. Scientific and methodical approaches to defining the economic category «credit cooperation» have been analyzed. It was determined that in Ukraine the credit cooperation functions in the form of credit unions. The definition of a credit union as a non-profit organization founded by individuals, trade unions, and their associations on a cooperative basis with the aim of meeting the needs of its members in mutual lending and providing financial services at the expense of the combined monetary contributions of the members of the credit union is generalized. The impact of the credit cooperatives on the development of economic entities at the level of social well-being of the population and the national economy as a whole has been studied. It was established that credit unions belong to high-risk financial institutions, since they operate with citizens' funds, they occupy a special place among the majority of financial intermediaries operating in the financial services market of Ukraine.

It has been proven that the difference of credit unions and at the same time their advantage among the other financial and credit institutions lies in the ability to accumulate cheap monetary resources, use them to develop business needs and increase consumer demand. The influence of the military-political crisis on the work of the non-banking sector of the economy, in particular, on credit cooperation, is determined. The financial indicators of credit unions in Ukraine were analyzed and it was stated that these indicators have been deteriorating since 2018. A retrospective assessment of subjective and objective factors affecting the functioning of credit unions was carried out, and problems and prospects for their development were outlined. A number of problems are listed, the solution of which will allow credit unions in Ukraine to return to an effective direction. It was determined that the introduction of a system of control over the activities of credit unions, the introduction of strict regulations and requirements regarding the adequacy of own capital will contribute to the development of this segment of the financial services market. A method of solving the problems of the operation of credit unions is proposed, which lies in the plane of professional organizations through the centralization of some functions in order to make them cheaper, the creation of accumulative funds for development and education.

Key words: financial services market, credit union, credit cooperative, National Bank of Ukraine, lending, financial market, financial resources.

Tabl.: 1. Fig.: 2. Ref.: 9.

Постановка проблеми. Військово-політична та економічна криза не сприяють активному зростанню національної економіки, призводять до падіння доходів населення, зменшення обсягів кредитування приватного сектору економіки, виведення грошових коштів у вигляді депозитів із банківської системи. У цій ситуації варіантом вирішення нагальних соціальних потреб можуть стати кредитні спілки.

Кредитні спілки є важливим елементом ринку фінансових послуг. Разом із тим, вони відіграють важливу роль і у функціонуванні банківської системи. Їхня повноцінна робота забезпечує розвиток суб'єктів господарювання на рівні соціального благополуччя населення та національної економіки загалом.

Відновлення роботи кредитних спілок в умовах військово-політичної нестабільності є одним із ключових напрямків розвитку фінансового ринку України. Кредитні спілки були і залишаються важливим елементом ринку фінансових послуг, оскільки залучають кошти своїх же учасників для організації взаємного кредитування та їх характерною особливістю є допомога суспільству через забезпечення населення фінансовими ресурсами й послугами. Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності всебічного аналізу функціонування кредитних спілок в умовах нестабільної економічної ситуації, що дасть можливість їм і надалі надавати фінансову та соціальну підтримку своїм учасникам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження діяльності кредитних спілок у наукових працях проводили такі провідні вітчизняні науковці: С. Онишко, А. Прудінкова, М. Савлук, А. Стадник, О. Вовчак,

А. Пантелеймоненко. У роботі В. Кравець досліджено порівняльну характеристику кредитних спілок та банківського сектору кредитування [10, с. 87]. Ряд вчених, зокрема О. Степанова, І. Сало, Л. Худолій, у науковому доробку аналізували проблеми удосконалення організаційного механізму роботи кредитних спілок [11, с. 98].

Проте низка питань так і залишається недостатньо опрацьованою: економічна природа діяльності кредитних спілок на фінансовому ринку, а також їхня роль у підвищенні фінансового добробуту населення.

Формулювання цілей статті. Метою наукового дослідження є розкриття економічної сутності, визначення проблем та перспектив функціонування кредитних спілок та пропозиції щодо врегулювання їхньої діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження економічної природи кредитних спілок доцільно розпочати з моменту їх виникнення у вигляді кредитних кооперативів та проаналізувати наукові підходи до їх визначення у фахових наукових джерелах.

Зауважимо, що незважаючи на тривалий час історії кредитної кооперації, науковці-дослідники так і не дійшли до консенсусу у визначенні цієї економічної дефініції. Протягом часу економічного розвитку кредитних механізмів поняття «кооператив» постійно змінювалося, розширювалося та уточнювалося. Частина дослідників вважали ключовим аспектом поняття – організаційний, інші – соціально-економічний, але і те, й інше є важливим при здійсненні кредитування.

Таким чином, проаналізувавши наявні підходи, склали розуміння економічної природи кредитної кооперації. Вперше здійснив трактування поняття «кооператив» В. Кінг, на думку якого кооператив «дає можливість людям досягати економічних благ шляхом колективного подолання фінансових труднощів» [1, с. 114].

Тоді вже Ф. Штаудінгер доповнив попереднього науковця, визначивши кооператив як «об'єднання людей із вільним доступом членів, яке ґрунтується на рівних правах та рівній відповідальності осіб, створене для ведення за спільний кошт фінансового підприємства, яке має на меті забезпечувати членам ряд вигод не пропорційно частці внесеного капіталу, а відповідно до того, якою мірою член товариства скористався послугами цього товариства» [1, с. 125]. Сьогодні у науковій економічній літературі визначено понад 50 категорій, які можна віднести до фінансово-кредитних установ: кредитний кооператив, кредитна спілка, каса взаємодопомоги тощо. Кожна з них має власне оригінальне визначення, що пояснює їхню соціально-економічну природу, фінансово-економічний механізм та організацію діяльності. Вчені намагаються дати цьому поняттю найбільш повне трактування.

Зокрема, В. Пекарський зазначає, що «кооператив – це співтовариство, яке має на меті взаємодопомогу; засноване на принципах добровільності, рівності й вільної участі у його функціонуванні; розподіл чистого прибутку відбувається пропорційно поміж членами залежно від частки користування кредитами» [1, с. 158].

Разом із тим, Е. Якоб пропонує власне визначення, згідно з яким «кооперативне товариство – об'єднання необмеженої кількості осіб, які вільно

набувають членства і виходять із нього за власним бажанням, керуючись особистими інтересами [1, с. 161].

Український науковець М. Туган-Барановський розкриває економічну природу кооперативних форм самопомоги через таке визначення: «Кредитний кооператив – це фінансова установа декількох добровільно об'єднаних осіб, яка має на меті не одержання найбільшого прибутку на вкладений капітал, а збільшення його розміру завдяки спільному веденню фінансової діяльності трудового доходу своїх членів або зменшення їхніх витрат на споживчі потреби» [1, с. 154].

У нашому дослідженні кредитні спілки розглядаємо як одну з форм кредитної кооперації. Отже, відповідно до чинного законодавства України, кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах із метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг коштом об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [3].

Виключним видом діяльності кредитної спілки є надання фінансових послуг, передбачених ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки». Всі, або частина учасників кредитної спілки, розміщують гроші на банківських депозитах, і, якщо комусь із них знадобляться кошти, він отримує їх [3]. А коли приходить час повертати гроші, позичальник робить це з відсотками. Крім цього, учасники систематично повинні робити внески, визначені Статутом кредитної спілки. Тоді як відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Учасниками банку можуть бути юридичні та фізичні особи, резиденти та нерезиденти, а також держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважені ним органи [3]. Очевидно, що кредитні спілки, на відміну від банків, мають іншу економічну природу та цілі діяльності.

Згідно з Законом України «Про кредитні спілки» членами кредитної спілки можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства з повною цивільною дієздатністю, які постійно проживають на території України і об'єднані хоча б за однією з цих ознак: мають спільне місце роботи чи навчання; належать до однієї професійної спілки, об'єднання професійних спілок, іншої громадської чи релігійної організації; проживають в одному селі, селищі, місті, районі, області [3].

З 1 липня 2020 року регулятором діяльності кредитних спілок в Україні став Національний банк України (далі – НБУ). Сьогодні кредитна спілка може залучати кошти від своїх членів двома шляхами – через договори вкладів на депозит та через обов'язкові або добровільні пайові внески. Якщо спілка залучає кошти через пайові внески, то їй достатньо мати одну ліцензію – на надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту. Якщо спілка залучає кошти через депозитні договори, то їй необхідно мати дві ліцензії – на залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення та на надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту [8].

Зауважимо, що кредитні спілки належать до високоризикових фінансових установ, оскільки вони залучають кошти громадян, тому завдання НБУ полягає у встановленні таких регулятивних вимог, щоб попереджувати проблеми з платоспроможністю спілки. Оскільки вони не є учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (тобто держава не гарантує повернення коштів вкладникам у разі банкрутства спілки) вкладники повинні розуміти цей ризик, ухвалюючи рішення про участь в установі.

Проте у сучасних умовах господарювання під впливом військово-політичної та економічної криз досить відчутно підвищується обсяг кредитних операцій і розрахунків у кредит. Враховуючи вищевикладене, саме кредитні спілки нині посідають особливе місце серед більшості фінансових посередників, які функціонують на ринку фінансових послуг України. Перш за все кредитні спілки допомагають перетворити грошові заощадження громадян на фінансові ресурси, тобто, формуючи обсяг валового внутрішнього продукту (далі – ВВП), вони можуть перетворювати його на вагомий інвестиційний ресурс [7].

З іншого боку, функціонування кредитних спілок спрямоване на задоволення економічних потреб малого й середнього бізнесу, обсяг якого в загальному обсязі ВВП сягає 55-65% [6]. Отже, їхня відмінність і водночас перевага з-поміж інших фінансово-кредитних установ полягає у можливості акумулювати дешеві грошові ресурси, використовувати їх на розвиток бізнесових потреб та на нарощення споживчого попиту [4, с. 1063].

Згідно з даними НБУ, з року в рік кількість кредитних спілок в Україні зменшується, серед усіх фінансово-кредитних установ вони виявилися найвразливішими до ринкових коливань.

Станом на січень 2023 року в Україні функціонувало 162 кредитних спілки, що на 196 менше, ніж за результатами 2018 року.

Таблиця 1

Показники діяльності кредитних спілок в Україні за 2018-2022 роки

Показник	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	Відхилення	
						+/-	%
Кількість зареєстрованих кредитних спілок, од.	358,0	337,0	322,0	278,0	162,0	-196,0	-54,8
Кількість членів кредитних спілок, тис. осіб, із них:	479,0	456,9	428,0	354,8	291,2	-187,8	-39,2
члени, які мають внески на депозитних рахунках	17,6	20,9	19,7	14,2	7,4	-10,2	-58,0
члени, які мають заборгованість за кредитами	118,2	115,0	97,2	78,3	45,8	-72,4	-61,3
Активи, млн грн, із них:	2 218,4	2 502,5	2 317,0	2 279,0	1 287,7	-930,7	-42,0
<i>Продуктивні</i>	1 870,4	2 145,9	2 014,2	1 955,8	951,3	-919,1	-49,1
<i>Непродуктивні</i>	351,3	356,6	302,9	323,2	336,3	-15,0	-4,3
Капітал, млн грн	977,1	1 081,6	670,3	953,0	523,1	-454,0	-46,5
Дохід кредитних спілок, млн грн	798,5	923,6	1 065,8	912,8	516,5	-282,0	-35,3
Витрати кредитних спілок, млн грн	747,5	842,3	1 426,0	884,5	559,3	-188,2	-25,2
Нерозподілений дохід (непокритий збиток), млн грн	113,8	108,3	-382,5	1,0	-43,3	-70,5	-138,1

Джерело: систематизовано автором за даними [6]

Як свідчать дані табл. 1, зменшення кількості членів вітчизняних кредитних спілок відбулося на 39%: з 479 тис. осіб у 2018 році до 291 тис. осіб у 2022 році [6]. Кредитні спілки, що залишаються, не забезпечують зростання членства загалом. Це свідчить про низьку фінансову грамотність, недовіру до таких фінансово-кредитних установ із боку населення. Ризики вкладників підвищують відсутність системи гарантування для членів кредитних спілок. Відповідно, відбувається також і скорочення активів кредитних спілок (рис. 1).

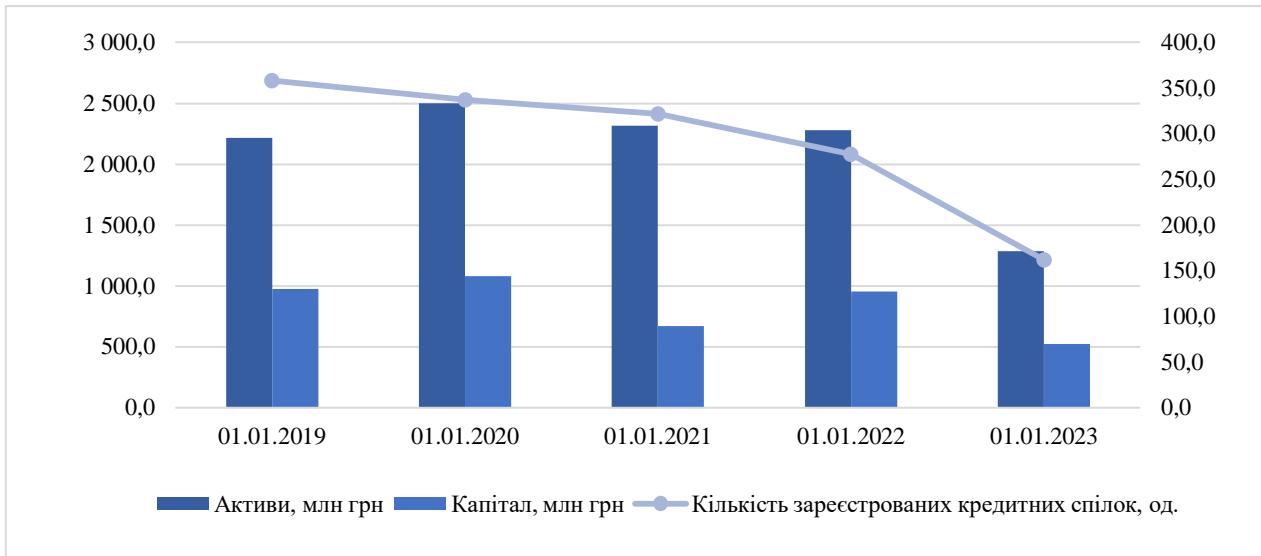

Рис. 1. Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок в Україні у 2018-2022 роках

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Аналітичні дані НБУ свідчать, що у 2022 році прискорилося скорочення не лише кількості кредитних спілок, а й їхніх активів. На кінець 2022 року обсяги активів становили майже половину від обсягів 2021 року. У структурі активів значна частка непродуктивних активів, і вона зросла: з 15% до 18% за останній рік [6].

Аналогічна ситуація і з капіталом: у порівнянні з 2018 роком відбулося зниження його на 46,5%. Він становить близько 523,0 млн грн (40% активів), близько 5% становлять інші зобов'язання, 50% у балансі – це внески на депозитні рахунки. У структурі капіталу 50% належить до власного капіталу, який здатний поглинати збитки, представлений, у першу чергу, резервним капіталом та нерозподіленим прибутком. Достатність основного капіталу в середньому – 24% [6].

Військово-політична та економічна криза також серйозно позначилась на обсягах кредитування небанківськими фінансовими установами, зокрема кредитними спілками. Кредитний портфель зменшився за досліджуваний період на 24%. Частка прострочених на понад 90 днів позик сягнула 28% – рівня кризового 2020 року. Реалізація кредитного ризику збільшила сформовані кредитними спілками на кінець 2022 року резерви і призвела до збитковості за підсумками року загалом [6]. Значний вплив на погіршення кредитного портфелю також мало і запровадження в Україні воєнного стану та, як наслідок – заборони нараховувати штрафи та пені за прострочення кредитів, що

призвело до погіршення якості кредитного портфелю, оскільки традиційно кредити кредитних спілок забезпечуються лише поруками.

Відповідно до зниження ключових показників діяльності, на фоні зниження кількості учасників кредитних спілок в Україні, відбувається і зниження доходів та витрат (рис. 2).

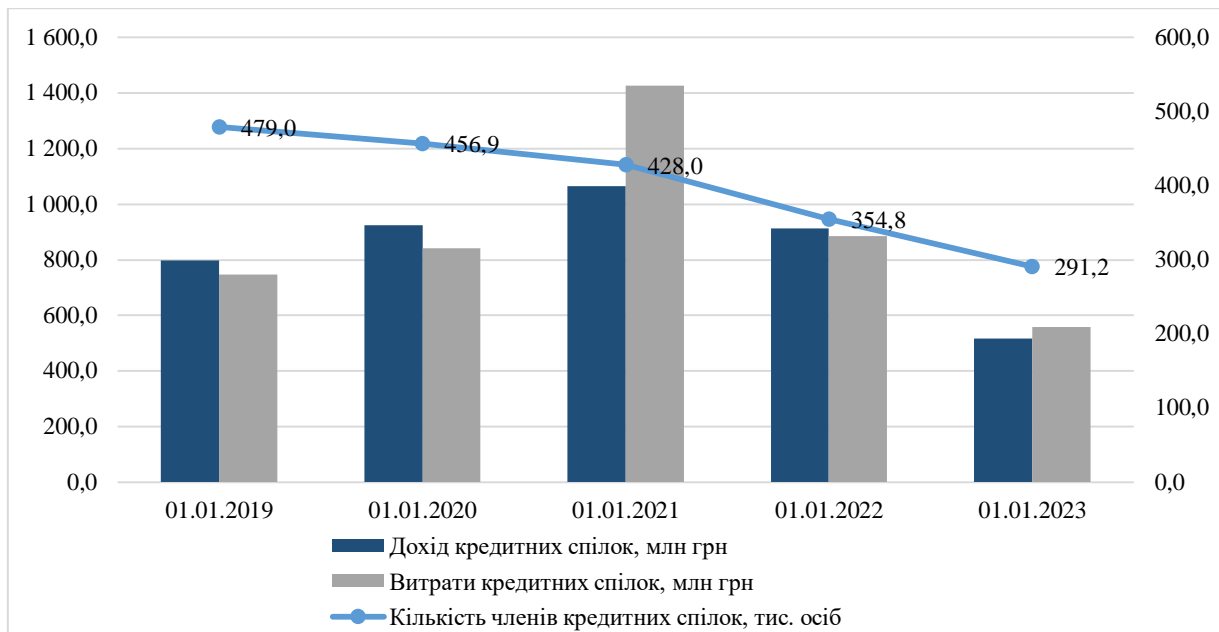

Рис. 2. Зміна доходів та витрат кредитних спілок в Україні у 2018-2022 роках

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Як бачимо з даних рис. 2, якщо до 2020 року доходи та витрати кредитних спілок мали тенденцію до зростання, то з 2020 року вони почали знижуватися. За результатами 2022 року доходи кредитних спілок у порівнянні з 2018 роком знизились на 35%, що становить 282 млн грн, а витрати – на 25% (зниження на 188,2 млн грн) [6]. Зауважимо, що малий розмір кредитних спілок створює передумови для надмірних постійних витрат, які кредитна спілка не здатна покривати (це стосується як заробітної плати, так і, наприклад, замовлення аудиторських перевірок), сильний вплив кредитних ризиків на фінансовий результат, а також відсутність ресурсів для технологічного розвитку.

Також зазначимо, що діяльність кредитних спілок в Україні на період дії військового стану має певну особливість. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні» від 27 липня 2022 року №2463-IX, запроваджено можливість тимчасового зупинення діяльності кредитної спілки у зв'язку з воєнним станом та її подальшого відновлення [2]. Якщо кредитна спілка, спостережна рада якої скористалася правом тимчасового призупинення її діяльності, відновить свою діяльність після дня припинення або скасування воєнного стану в Україні, вона буде зобов'язана подати до НБУ план відновлення діяльності кредитної спілки.

План відновлення діяльності повинен містити, зокрема: відомості про стан майна кредитної спілки, яке використовується для забезпечення її

діяльності; значення низки показників станом на дату відновлення діяльності кредитної спілки, дату затвердження плану відновлення діяльності, а також прогностичні значення таких показників станом на кінець кожного місяця в межах строків виконання плану відновлення діяльності (до 90 календарних днів); детальний опис та строки виконання заходів, які кредитна спілка вжила/планує вжити з метою реалізації плану відновлення діяльності [6].

Загалом в умовах сьогодення є кілька причин, що пояснюють значно слабший рівень розвитку кредитних спілок у порівнянні з комерційними банками. Зокрема, відсутня культура фінансової кооперації серед учасників локальних громад у порівнянні з країнами Західної Європи та США; складність законодавчих і регуляторних вимог щодо масштабів діяльності. Зокрема відсутність гарантії на відшкодування паїв/депозитів учасників кредитних спілок із боку Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; звітність НБУ свідчить про наявність позичальників у кредитних спілках, які мали ознаки пов'язаності з менеджментом установ. Не останню роль у причинах зниження рівня показників кредитних спілок України зіграли і репутаційні ризики: неодноразові ситуації, коли кредитні установи, які спочатку пропонували високі відсоткові ставки за депозитами, потім ліквідувалися без жодних виплат учасникам [7]. І, зрештою, кредитні спілки мають значно менші можливості у наданні великих сум кредитів населенню порівняно з банківськими установами. Проте право на існування кредитних спілок не можливо заперечувати, що підтверджується позитивним досвідом їхньої роботи в минулому, особливо на регіональному рівні і за умови наявності позитивної ділової репутації. Без них ніяк на складному шляху до фінансової інклюзії – поширення серед усього населення країни доступного, своєчасного й повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можемо виокремити основні аспекти, що перешкоджають розвитку кредитних спілок в Україні:

- кредитні спілки важко адаптуються до змін, у тому числі і до запровадження новітніх технологій щодо дистанційного обслуговування та запровадження систем прийняття кредитних рішень та Soft Collection. Їхніми ключовими клієнтами залишаються люди старшого віку. Кредитні спілки не надають онлайн послуги в першу чергу через відсутність достатньої кількості ресурсів для впровадження таких технологій;

- бізнес-модель кредитних спілок потребує поміркованого зростання та накопичення резервного капіталу, який здатний поглинати збитки, тому для кредитних спілок актуальною залишається процедура комплаєнсу, яку можна реалізувати завдяки використанню автоматизованих ІТ-рішень, наприклад, YouScore – API від YouControl;

- рівень власного капіталу обмежує розвиток ринку, відсутні стимули для капіталізації спілок;

- ризики вкладників підвищує відсутність системи гарантування для членів кредитних спілок.

Висновки. Проаналізувавши особливості діяльності кредитних спілок та

фактори, які впливають на їхню діяльність, вважаємо, що розв'язання наявних у їх функціонуванні проблем сприятиме поступовому відновленню та активізації діяльності кредитної кооперації на ринку фінансових послуг України. Запровадження системи контролю за їхньою діяльністю, введення жорстких нормативів та вимог щодо достатності власного капіталу дозволять вийти на якісний рівень розвитку цього сегменту ринку фінансових послуг. Також варто зважати, що лідерство та стійкість кредитних спілок на ринку багато в чому залежатиме від надійності клієнтів цих установ.

Спосіб розв'язання цих проблем лежить у площині професійних організацій через централізацію частини функцій із метою їх здешевлення, створення накопичувальних фондів для розвитку та просвітництва.

Список використаних джерел

1. Історія кооперативного руху: підруч. для вузів // С.Г. Бабенко, С.Д. Гелей, Я.Л. Гончарук та ін. Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1995. 410 с.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні: Закон України від 27.07.2022 р. № 2463-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text> (дата звернення: 02.02.2023).

3. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. № 2908-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text> (дата звернення: 11.02.2023).

4. Криховецька З.М., Форос Л.Р. Аналіз діяльності та перспектив розвитку кредитних спілок в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 1063-1071. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-159>.

5. Маліновська О.Я. Кредитні спілки як джерело забезпечення кредитними ресурсами суб'єктів малого бізнесу. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 27 (1). С. 217-221.

6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/> (дата звернення: 07.02.2023).

7. Офіційний сайт Національної Асоціації Кредитних Спілок України. URL: <http://www.unascu.org.ua/> (дата звернення: 11.02.2023).

8. Річний звіт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/ZVIT2017/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2_2018.pdf (дата звернення: 21.02.2023).

9. Слав'юк Р.А. Кооперативні кредитні установи у фінансовому забезпеченні розвитку аграрного бізнесу. *Фінанси України*. 2000. № 2 (50). С. 96-103.

10. Кравець В.І., Саєнко О.С. Вплив фінансових інститутів на задоволення споживчих потреб в економічній системі України. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2013. № 650-652. С. 86-92.

11. Сало І.В. Проблеми українського ринку М&А на сучасному етапі його розвитку. *Вісник Української академії банківської справи*. 2007. № 1. С. 96-103.

References

1. Babenko, S.H., Helei, S.D., Honcharuk, Ya.L. et al. (1995). *Istoriia kooperatyvnoho rukhu [History of the cooperative movement]*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva NANU [in Ukrainian].
2. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvosti diialnosti finansovoho sektoru u zviazku iz vvedenniam voiennoho stanu v Ukraini: Zakon Ukrainy № 2463-IX [On the introduction of changes to some legislative acts of Ukraine regarding the specifics of the financial sector in connection with the introduction of martial law in Ukraine: Law of Ukraine № 2463-IX]. (2022, July 27). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text> [in Ukrainian].
3. Pro kredytni spilky: Zakon Ukrainy № 2908-III [About credit unions: Law of Ukraine]. (2001, December 20). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text> [in Ukrainian].
4. Krykhovetska, Z.M., & Foros, L.R. (2018). Analiz diialnosti ta perspektyv rozvytku kredytnykh spilok v Ukraini [Analysis of activity and development prospects of credit unions in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 19, 1063-1071. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-159> [in Ukrainian].
5. Malinovska, O. (2015). Kredytni spilky yak dzherelo zabezpechennia kredytnymy resursamy subiektiv maloho biznesu [Credit unions as a source of credit resources for small business entities]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 27 (1), 217-221 [in Ukrainian].
6. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. [bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua). Retrieved from: <http://www.bank.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Ofitsiinyi sait Natsionalnoi Asotsiatsii Kredytnykh Spilok Ukrainy [Official site of the National Association of Credit Unions of Ukraine]. [unascu.org.ua](http://www.unascu.org.ua). Retrieved from: <http://www.unascu.org.ua/> [in Ukrainian].
8. Richnyi zvit Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh [Annual report of the National Commission, which carries out state regulation in the field of financial services markets]. [nfp.gov.ua](http://www.nfp.gov.ua). Retrieved from: https://www.nfp.gov.ua/files/ZVIT2017/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2_2018.pdf [in Ukrainian].
9. Slaviuk, R. (2000). Kooperatyvni kredytni ustanovy u finansovomu zabezpechenni rozvytku ahrarnoho biznesu [Cooperative credit institutions in financial support for the development of agrarian business]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, 2 (50), 96-103 [in Ukrainian].
10. Kravets, V., & Saienko, O. (2013) Vplyv finansovykh instytutiv na zadovolennia spozhyvchykh potreb v ekonomichnii systemi Ukrainy [The influence of financial institutions on the satisfaction of consumer needs in the economic system of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Ekonomika – Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Economy*, 650-652, 86-92 [in Ukrainian].
11. Salo, I. (2007) Problemy ukraïnskoho rynku M&A na suchasnomu etapi yoho rozvytku [Problems of the Ukrainian M&A market at the current stage of its development]. *Visnyk Ukraïnskoï akademii bankivskoi spravy – Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking*, 1, 96-103 [in Ukrainian].

Відомості про авторів

АНТОНЮК Оксана Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аудиту та фінансів, Університет економіки і підприємництва (29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 13, e-mail: antonuk071984@gmail.com).

ШЕВЧУК Ярослав Васильович – доктор економічних наук, професор кафедри обліку, аудиту та фінансів, Університет економіки і підприємництва (29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 13, e-mail: uniepkm@gmail.com).

ANTONIUK Oksana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting, Auditing and Finance, University of Economics and Entrepreneurship (29013, Khmelnytskyi, 13, Heroiv Maidanu Str., e-mail: antonuk071984@gmail.com).

SHEVCHUK Yaroslav – Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Accounting, Auditing and Finance, University of Economics and Entrepreneurship (29013, Khmelnytskyi, 13, Heroiv Maidanu Str., e-mail: antonuk071984@gmail.com).

УДК 331.5:338.24

DOI: 10.37128/2411-4413-2023-1-3

**ВПЛИВ
ІННОВАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ НА
ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕН-
ТОСПРОМОЖНОСТІ
СІЛЬСЬКО-
ГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

ГОНЧАРУК І.В.,
доктор економічних наук, професор кафедри економіки та підприємницької діяльності, проректор з науково-педагогічної, наукової та інноваційної діяльності

ТОМАШУК І.В.,
доктор філософії з економіки, старший викладач кафедри економіки та підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця)

У статті досліджено вплив інноваційних заходів на ефективність сільськогосподарського виробництва. Зауважено, що сучасний розвиток суспільства потребує впровадження інноваційно-інвестиційної моделі ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств, що забезпечить комплексний інноваційний розвиток суб'єктів господарювання. Наголошується на тому, що інноваційний продукт є втіленням найвищих технологічних рівнів та характеризується більш якісними споживчими властивостями товарів, робіт і послуг у порівнянні з попередніми аналогами. Зазначено, що нововведення, новизна та інвестиції є визначальною складовою інноваційної діяльності в умовах ринкових трансформацій економіки. Визначено, що отримання конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств у майбутньому залежить від впровадження у господарську діяльність стратегічних інновацій, що являють собою нововведення випереджувального характеру. Досліджено, що впровадження інновацій слугує рушійною силою соціально-економічного прогресу та є основою конкурентоспроможності аграрного бізнесу. Також інновації забезпечують ресурсозбереження, спонукають підвищенню продуктивності праці, бо ґрунтуються на використанні новітніх підходів у теорії та практиці господарювання сучасних учасників економічного ринку. Встановлено, що ресурсозбереження в агропромисловому комплексі – це науково обґрунтоване споживання та економія природних,